

Фонд
Демократичні ініціативи
імені Ілька Кучеріва

Ilko Kucheriv
Democratic Initiatives
Charitable Foundation

А/с В-271, м. Київ, 01001, Україна
Тел./Факс: (+380 44) 331 6761,
e-mail: dif@dif.org.ua
<http://www.dif.org.ua>

Публічні дебати

«Майбутнє Криму: чи можлива реінтеграція? Як і коли?»

8 червня 2016 р.

Український кризовий медіа-центр (м. Київ, вул. Хрещатик, 2)

Організатори публічних дебатів – **Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та Український кризовий медіа-центр**

Запрошені до участі:

- **Юлія ТИЩЕНКО** – керівник програм розвитку громадянського суспільства Українського незалежного центру політичних досліджень (УНЦПД)
- **Рефат ЧУБАРОВ** – народний депутат України
- **Юрій СМЕЛЯНСЬКИЙ** – експерт БФ «Майдан закордонних справ»
- **Михайло САМУСЬ** – заступник директора Центру досліджень армії, конверсії і роззброєння з міжнародних питань
- **Сергій КУНЦІН** – народний депутат України
- **Юсуф КУРКЧІ** – перший заступник міністра з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб
- **Павло КАЗАРІН** – журналіст, телеведучий та оглядач «Крим.Реалії»
- **Андрій КЛИМЕНКО** – головний редактор порталу «BlackSeaNews»
- **Руслан КЕРМАЧ** – аналітик Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва

Модератор – **Лариса ГУБІНА**, тележурналістка

Питання до розгляду:

- Чи актуально сьогодні вимагати повернення Україні анексованого Криму?
- Які ймовірні сценарії розвитку ситуації довкола окупованого Криму можна очікувати в майбутньому?
- Що необхідно робити Україні та її міжнародним партнерам, аби якнайшвидше домогтися повернення території нині окупованого Криму?
- Як громадяни України оцінюють майбутнє Криму та перспективи реінтеграції окупованого півострова до складу України? Що думають з цього приводу експерти?

Захід здійснюється в рамках Ініціативи з розвитку аналітичних центрів, яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» (МФВ) у партнерстві з Фондом розвитку аналітичних центрів (ТТФ) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні (SIDA).

ДУМКА НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЩОДО МАЙБУТНЬОГО КРИМУ

Дослідження провели Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва та соціологічна служба Центру Разумкова з 11 по 16 травня 2016 року. Було опитано 2016 респондентів віком від 18 років у всіх регіонах України, за винятком АР Крим і окупованих територій Донецької та Луганської областей. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%.

Опитування здійснювалося за фінансової підтримки програми MATRA Посольства Королівства Нідерландів та Національного фонду підтримки демократії (NED, США).

- Абсолютна більшість населення України – 69% – висловила переконання в тому, що Крим повинен входити до складу України, 12% підтримують ідею того, щоб Крим мав статус незалежного державного утворення, і лише 7% опитаних готові погодитись на те, щоб Крим входив до складу Росії. На Заході та в Центрі України відчутно більша частка населення підтримує приналежність Криму до України (84% та 79% відповідно), ніж на Півдні, Сході та Донбасі, хоча й там переважає визнання належності Криму Україні (49%, 56% та 52% відповідно).

На відміну від України, абсолютна більшість населення Росії – 87% – певна, що Крим повинен входити до складу Росії, і лише 3% вважають, що Крим має входити до складу України. Так само небагато росіян підтримують ідею статусу Криму як незалежного державного утворення – 4% (за даними результатів опитування, проведеного російським «Левада-центром» у квітні 2016 року).

- На думку 45% українців, «приєднання» Криму до Росії є прямим свідченням зростання авантюризму російської влади, яка намагається в такий спосіб відволікти російське населення від реальних соціальних та економічних проблем, корупції, незадоволеності владою в Росії. Примітно, що лише 9% росіян, відповідно до результатів опитування «Левада-центру», схильні поділяти думку більшості українців про зростаючий авантюризм російської влади. Водночас близько 36% опитаних в Україні вважають, що Росія в такий спосіб (ціною «приєднання» Криму) повертається до своєї традиційної ролі «великої держави» та стверджує свої інтереси на пострадянському просторі, тоді як в Росії саме таке трактування факту російської анексії Криму знаходить підтримку в абсолютній більшості росіян – 79%.

- Більшість опитаних українців – 39% – вважають за необхідне активно порушувати саме сьогодні питання про повернення Криму до складу України, тоді як 31% опитаних вважає, що загалом це питання важливе, але тепер не на часі. Водночас 16% вважають, що жителі Криму скористались своїм правом на самовизначення і тому не варто порушувати питання про повернення території півострова до України. Водночас лише 5% згодні з твердженням, що Крим – це споконвічна російська територія, яка незаконно була передана Україні у 1954 році.

- Оптимістична оцінка перспективи реінтеграції Криму до України загалом дещо превалює над песимістичною оцінкою такої перспективи. Загалом 54% вірять у можливість повернення території нині окупованого Криму до складу України. Щоправда, більша частка цих умовних оптимістів (32% із 54%) схильні вважати, що повернення Криму можливе лише в довгостроковій перспективі. При цьому 24% респондентів вважають, що скоріше за все повернути Крим вже не вдасться, тоді як 13% переконані в тому, що Крим втрачений Україною назавжди.

- Серед тих, хто вірить у повернення Криму, найбільше сподівань покладається на успішне проведення реформ та підвищення загального рівня добробуту в Україні, що, відповідно, приваблюватиме кримчан (35%). Так само важливими передумовами, за яких можливе відновлення українського суверенітету в Криму, громадяни України вважають значне посилення санкцій та тиску на РФ з боку міжнародної спільноти, які змусять РФ повернути Крим Україні (34%), або зміну влади (президента) в Росії (32%), а 30% сподіваються на те, що Крим сам повернеться до України у зв'язку із погіршенням внутрішньополітичної та економічної ситуації в Росії.
- Майбутній статус Криму в складі України після його реінтеграції більшість опитаних вважають таким, що його повинні визначати самі жителі Криму (47%), тоді як третина опитаних (33%) вважають за доцільне винести питання про майбутній статус Криму безпосередньо на всеукраїнський референдум. При цьому в питанні про те, хто все ж таки повинен визначати майбутній статус Криму (всі громадяни України чи тільки мешканці Криму), існує доволі високий ступінь невизначеності – 21% опитаних так і не змогли дати однозначну відповідь про те, хто все ж таки має визначати майбутній статус півострова після його реінтеграції до складу України.
- Нарешті, немає в громадській думці єдності стосовно питання можливого фінансового забезпечення Криму після його повернення до складу України. Як відомо, АР Крим не був фінансово самодостатнім регіоном у складі України, тому не має гарантій, що після реінтеграції ситуація відчутно зміниться і Крим більше не потребуватиме фінансових вливань із державного бюджету України шляхом дотацій, як це, наприклад, відбувалось до анексії півострова в 2014 році. Так чи інакше, думки респондентів розділились з цього питання майже порівну – 41% опитаних готові підтримувати фінансування Криму, тоді як 43% схиляються до думки, що Крим повинен самостійно вирішувати свої фінансові проблеми без прив'язки до Києва. Водночас 16% не змогли визначитись із цього питання.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

Як Ви вважаєте, Крим повинен входити до складу Росії, України чи було б краще, щоб він залишався незалежним державним утворенням (як Абхазія, Південна Осетія, Придністров'я)?

	<i>Думка населення України</i>	<i>Думка населення Росії (бер.2016)¹</i>
1 – Крим повинен входити до складу Росії	7,2	87
2 – Крим повинен входити до складу України	68,6	3
3 – Крим повинен бути незалежним державним утворенням	12,4	3
4 – Важко відповісти	11,8	6

Про що, на Вашу думку, свідчить приєднання Криму до Росії?

	<i>Думка населення України</i>	<i>Думка населення Росії (бер.2016)²</i>
1 – Про те, що Росія повертається до своєї традиційної ролі «великої держави», стверджує свої інтереси на пострадянському просторі	35,8	79
2 – Про зростаючий авантюризм російської влади, яка намагається відволікти населення від реальних соціальних та економічних проблем, корупції, незадоволеності владою в Росії	45,2	9
3 – Важко відповісти	19,0	12

Чи варто Україні на сьогоднішній день порушувати питання про повернення Криму до України?

1. Так, це питання необхідно активно просувати саме зараз, оскільки Крим є анексованою територією України	39,4
2. Ні, це споконвічна російська територія, яка незаконно була передана Україні у 1954 році	4,9
3. Ні, жителі Криму скористалися своїм правом на самовизначення і необхідно поважати це право	16,2
4. Загалом треба, але зараз це питання не на часі	30,7
5. Важко відповісти	8,9

¹ Крим два года спустя: внимание, оценки, санкции – 07.04.2016 // Левада-центр – Режим доступа: <http://www.levada.ru/2016/04/07/krym-dva-goda-spustya-vnimanie-otsenki-sanktsii/>

² Там само.

На Вашу думку, чи можливе повернення території Криму до складу України в майбутньому?

1. Так, можливе	22,3
2. Скоріше за все можливе, але лише в довгостроковій перспективі	32,1
3. Скоріше вже неможливе	24,2
4. Ні, абсолютно неможливе. Крим втрачений Україною назавжди	13,3
5. Важко відповісти	8,1

Якщо Ви вважаєте, що можливо повернути Крим, то у який спосіб (за яких обставин) можливе відновлення суверенітету України над територією Криму? (Оберіть не більше 3-х варіантів відповіді), % тих, хто не вважає повернення Криму неможливим

1 – У силовий спосіб: шляхом військового наступу українських збройних сил на територію Криму	13,6
2 – За умови проведення реформ та підвищення загального рівня добробуту в Україні, що приваблюватиме мешканців Криму	35,2
3 – За умови збереження теперішнього режиму санкцій та тиску на РФ з боку міжнародної спільноти, які змусять РФ повернути півострів Україні	14,9
4 – За умови значного посилення санкцій та тиску на РФ з боку міжнародної спільноти, які змусять РФ повернути Крим Україні	33,6
5 – За умови зміни влади (президента) в Російській Федерації	32,3
6 – За умови наполягання російських громадян на тому, аби Крим якнайшвидше було повернуто Україні	13,0
7 – Крим сам повернеться до України у зв'язку із погіршенням внутрішньополітичної та економічної ситуації в РФ	30,1
8 – Інше	1,0
9 – Важко відповісти	10,8

Чи необхідно питання про статус Криму виносити на всеукраїнський референдум?

1 – Так, обов'язково	32,7
2 – Ні, не обов'язково. Питання статусу Криму в складі України повинні вирішувати самі кримчани	46,8
3 – Важко сказати	20,5

Як відомо, АР Крим не був фінансово самодостатнім регіоном в складі України. Чи готові Ви підтримати відновлення фінансових дотацій для Криму з державного бюджету в разі його повернення до складу України?

1 – Так, безумовно	14,5
2 – Скоріше так, ніж ні	26,9
3 – Скоріше ні	13,4
4 – Ні. Крим повинен самостійно вирішувати свої фінансові питання	29,3
5 – Важко сказати	15,8

РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗПОДІЛ

Як Ви вважаєте, Крим повинен входити у склад Росії, України чи було б краще, щоб він залишався незалежним державним утворенням (як Абхазія, Південна Осетія, Придністров'я)?

	<i>Захід</i>	<i>Центр</i>	<i>Південь</i>	<i>Схід</i>	<i>Донбас</i>
Крим повинен входити до складу Росії	0,9	3,8	16,4	8,1	15,6
Крим повинен входити до складу України	84,4	79,2	49,4	56,5	51,8
Крим повинен бути незалежним державним утворенням	8,6	8,2	13,8	19,4	17,5
Важко відповісти	6,1	8,8	20,3	16,0	15,1

Про що, на Вашу думку, свідчить приєднання Криму до Росії?

	<i>Захід</i>	<i>Центр</i>	<i>Південь</i>	<i>Схід</i>	<i>Донбас</i>
Про те, що Росія повертається до своєї традиційної ролі «великої держави», стверджує свої інтереси на пострадянському просторі	35,2	36,4	33,2	39,8	32,2
Про зростаючий авантюризм російської влади, яка намагається відволікти населення від реальних соціальних та економічних проблем, корупції, незадоволеності владою в Росії	54,2	52,4	30,9	38,6	35,1
Важко відповісти	10,7	11,2	35,9	21,5	32,7

Чи варто Україні на сьогоднішній день порушувати питання про повернення Криму до України?

	<i>Захід</i>	<i>Центр</i>	<i>Південь</i>	<i>Схід</i>	<i>Донбас</i>
Так, це питання необхідно активно просувати саме зараз, оскільки Крим є анексованою територією України	44,8	53,0	27,7	25,5	26,7
Ні, це споконвічна російська територія, яка незаконно була передана Україні у 1954 році	1,9	3,3	9,7	4,4	9,6
Ні, жителі Криму скористалися своїм правом на самовизначення і необхідно поважати це право	7,5	7,2	30,6	31,9	19,0
Загалом треба, але зараз це питання не на часі	40,1	25,8	25,3	30,3	32,8
Важко відповісти	5,6	10,8	6,7	8,0	11,8

На Вашу думку, чи можливе повернення території Криму до складу України в майбутньому?

	<i>Захід</i>	<i>Центр</i>	<i>Південь</i>	<i>Схід</i>	<i>Донбас</i>
Так, можливе	29,2	26,2	17,7	18,7	12,4
Скоріше за все можливе, але лише в довгостроковій перспективі	47,2	29,6	28,2	21,2	32,9
Скоріше вже неможливе	14,3	21,0	26,4	31,6	34,3
Ні, абсолютно неможливе. Крим втрачений Україною назавжди	4,1	13,3	21,8	19,0	12,8
Важко відповісти	5,2	10,0	5,9	9,4	7,6

Якщо Ви вважаєте, що можливо повернути Крим, то у який спосіб (за яких обставин) можливе відновлення суверенітету України над територією Криму?

	<i>Захід</i>	<i>Центр</i>	<i>Південь</i>	<i>Схід</i>	<i>Донбас</i>
У силовий спосіб: шляхом військового наступу українських збройних сил на територію Криму	14,4	13,3	10,6	22,2	5,5
За умови проведення реформ та підвищення загального рівня добробуту в Україні, що приваблюватиме мешканців Криму	34,8	26,3	48,2	39,7	47,4
За умови збереження теперішнього режиму санкцій та тиску на РФ з боку міжнародної спільноти, які змусять РФ повернути півострів Україні	17,4	14,2	19,1	11,7	13,2
За умови значного посилення санкцій та тиску на РФ з боку міжнародної спільноти, які змусять РФ повернути Крим Україні	40,6	28,5	29,4	38,6	31,2
За умови зміни влади (президента) в Російській Федерації	44,3	31,3	23,5	28,7	20,7
За умови наполягання російських громадян на тому, аби Крим якнайшвидше було повернуто Україні	10,2	14,3	18,4	13,2	11,8
Крим сам повернеться до України у зв'язку із погіршенням внутрішньополітичної та економічної ситуації в РФ	31,5	25,6	35,9	26,2	40,6
Інше	1,4	0,4	2,0	1,7	0,0
Важко відповісти	9,6	10,2	14,3	10,6	13,0

Чи необхідно питання про статус Криму виносити на всеукраїнський референдум?

	<i>Захід</i>	<i>Центр</i>	<i>Південь</i>	<i>Схід</i>	<i>Донбас</i>
Так, обов'язково	33,8	37,7	17,9	27,2	36,9
Ні, не обов'язково. Питання статусу Криму в складі України повинні вирішувати самі кримчани	50,7	37,1	60,9	55,3	43,2
Важко сказати	15,5	25,2	21,2	17,6	19,9

Як відомо, АР Крим не був фінансово самодостатнім регіоном в складі України. Чи готові Ви підтримати відновлення фінансових дотацій для Криму з державного бюджету в разі його повернення до складу України?

	<i>Захід</i>	<i>Центр</i>	<i>Південь</i>	<i>Схід</i>	<i>Донбас</i>
Так, безумовно	19,9	18,1	8,7	12,5	6,0
Скоріше так, ніж ні	26,3	28,3	20,4	22,7	34,2
Скоріше ні	15,0	11,7	16,3	11,5	15,2
Ні. Крим повинен самостійно вирішувати свої фінансові питання	26,8	24,9	40,8	34,4	28,7
Важко сказати	12,1	17,0	13,8	18,9	16,0

Експертне опитування **«Майбутнє Криму: думки експертів»**

Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва 1–6 червня 2016 року провів експертне опитування «Майбутнє Криму: думки експертів». Метою опитування було з'ясувати бачення шляхів реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь. Усього було опитано 15 експертів. Серед опитаних – представники громадського сектору, журналісти та експерти, які займаються проблематикою Криму.

- На думку більшості опитаних експертів, у рамках вироблення стратегії реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополь громадська думка населення України повинна враховуватися, але при цьому вона так чи інакше має узгоджуватись із позицією експертів.
- Абсолютна більшість експертів відзначила, що питання повернення Україні анексованого Криму має бути пріоритетом держави на сьогодні.
- Експерти вказали на три головні передумови, за яких можливе повернення Криму: значне посилення санкцій та тиску на РФ з боку міжнародної спільноти, які змусять РФ повернути Крим Україні; зміна влади (президента) в Російській Федерації; проведення реформ та підвищення загального рівня добробуту в Україні, що приваблюватиме жителів Криму.
- Думки опитаних експертів поділилися стосовно реалістичних термінів можливого повернення території Криму. Приблизно третина експертів вважає, що Крим можливо повернути в умовно середньостроковій перспективі (протягом 4–5 років), третина – у довгостроковій (протягом 6 або більше років) і, нарешті, остання третина опитаних експертів не змогла визначитись із цього питання.
- Для того, щоб якнайшвидше домогтись повернення території нині окупованого Криму, на думку експертів, Україні потрібно передовсім успішно проводити реформи, продовжувати та посилювати санкції проти Росії, розробити стратегію повернення Криму та підтримувати громадян, які залишилися в Криму, а також тих, хто був вимушений залишити територію окупованого півострова (ВПО).
- Продовження та посилення санкцій проти Росії, політико-дипломатичний та економічний тиск – це ті дії, які, на думку більшості опитаних експертів, мають бути вжиті міжнародними партнерами України в рамках реалізації стратегії повернення Криму.

Список експертів: *Юлія Тищенко, Павло Казарін, Михайло Гончар, Михайло Пашков, Андрій Клименко, Микола Сунгуровський, Юрій Смелянський, Сергій Солодкий, Наталя Беліцер, Олексій Мельник, Алім Алієв, Олексій Гарань, Олександр Янковський, Володимир Солов'ян, Аліса Новічкова.*